



կայսեր կողմանէ եղած տոնանախօսութիւնները • նմանապէս ուրիշ շատ պարագաներ կը յայտնեն թէ այս երկու կայսերական կառավարութեանց մէջ քաղաքային համաձայնութիւնը կատարեալ է • և ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, ինչու որ 'ի ներկայումս թեան գերմանական և արեւելեան խնդրոյն' Գաղղիոյ օգուտները կը պահանջեն որ սերտիւ միանայ Աւստրիոյ հետ • իսկ այս տէրութեան համար ևս՝ Գաղղիոյ հետ համաձայնութիւնը շատ օգտակար է • սակայն չեմք կարծեր թէ 'ի դիպումով պատերազմի մը, որ Գաղղիան կրնայ ունենալ Ռուսիոյ կամ Խաղաղ հետ, Աւստրիոյ կառավարութիւնը համաձայն մնայ Գաղղիոյ հետ կամ պատերազմակից ըլլայ անոր հետ •

Աւստրիոյ արտաքին դործոց տեսուչ մասիւս ար Պլայսթ սեպտեմբր 1872 թ. տար տէրութեանց քով եղող աւստրիական գեսպանաց յուզարկած շրջաբերական նամակին մէջ հետեւեալ յօդուածը կը կարգաւորէ, որ Գաղղիոյ և Աւստրիոյ այժմեան քաղաքային համաձայնութեան նոր ապացոյց մըն է •

«Աւստրիան հաճութեամբ սրտի տեսաւ թէ Կ. Պոլսոյ Գաղղիոյ և Ռուսիոյ գեսպանաց կիրտի նկատմամբ Բարձրագոյն Գրան մատուցած վերջին յայտարարութիւնը բարեկամական և խրատական էր և ամենեւին սպառնալից մի չէր պարունակեր • Եւստ այսօրին Աւստրիան և Գաղղիան կատարեալպէս համաձայն ըլլալով Արեւելեան խնդրոյն պարագայից վրայօք, միեւնոյն քաղաքական ընթացքին պիտի հետեւին Արեւելքի մէջ» •

Անդղիոյ կառավարութիւնը ներքին և արտաքին զշտալի գիւտարութիւններով զբաղեալ է • Սեկ կողմէն 'ի Ենիսեան կուսակցութիւնը անպակաս խռովութիւններ կը հանէ • միւս կողմանէ՝ ժողովրդեան մէջ մասին աղքատութիւնը և անօթութիւնը ծանր անկարգութիւններ կը պատճառեն • Այլ կողմէն մէջ արմատաց շտեմարանները, հացագործաց և մանավաճառաց խանութները 'ի հոս մասնուէյան յիշեալ խռովարարներէն •

Հասկանալի վերայ յարձակելու անդղիական զօրքանակը զրեթէ պատրաստ է • որուն առաջին գունդը արդէն կարմիր ծովուն եզերքը հասած է • ուսկից դէպ 'ի Հասկէստանի մայրաքաղաքը պիտի երթայ • Եղիպտոսէն հասած լուրերն ևս կը ծանուցանեն թէ այնտեղ 'ի հաշիւ Անդղիոյ կառավարութեան 3000 ջորի պատրաստ կը գտնուին • որոնք անյապաղ նաեւ կը պիտի գրուին Հասկէստանի ծովեզերքը տանելու համար •

Վարկածային մեծ շոգեհանութիւն շարունակ զօրք

սկիզբն և ո՛չ վախճան • Եթէ էր նորո սկիզբն՝ կախեալ էր յայնմանէ՝ որ ևս նմա զոյնութիւն, և ի՞նչ էր նորո վախճան՝ կախեալ լինէր յայնմանէ որ կարէր զաղարկցուցանել զնա 'ի պահպանութենէ • ուրմն յաւիտեան կան է • Երբ խնայական ընտրէր զբարին և զչարս, դաւ տէր զարժանաւորն և զանարժանն • իբր ազատ՝ զործէ ըստ այնմ, այսինքն սիրէր զբարին, ատէր զչարս, վարձաւորէր զանարժանութիւն, պատժէր զմոլորութիւն և ներէր այնմ՝ որ ապաշտէ և դայ յուղղութիւն • Յայտնակ ամենեւեմ անէր զոր ինչ կամի • զի կամի զբարին եւ ի՞նչ Հանգամանք սոյն այս պատճառի՝ կոչին ստորագրել • և յոր Արարիւն պատժէ՝ տան այնմ անուն արդարաւրբ ինչ, այնմ որով վարձաւորէ՝ անուն քարոք ինչ, այնմ՝ որով ներէ՝ անուն ողորմածութիւն • Կարողութիւնն՝ որ անէր զամենեւեմ, խնայականութիւնն՝ որ կարգաւորէր զամենայն, բարութիւնն՝ որ վարձաւորէր, բարութիւնն՝ որ պատժէր, ողորմածութիւնն՝ որ շնորհէր, յայտնին և բոլոր վանդակին 'ի մի անուն՝ որ է Կախականութիւն • Այսօրեւք իբր պատճառն առաջին խնամածէ զամենեւեմն • Կատառ առաջին է ամենխմտ, խմտաւ կարող, անկախ, ազատ, անխոյստ, յաւիտեանական, անսահման, արդար, բարի և զթաժ • որոյ Կախականութիւն ամբողջ զամենայն • Ահա զաղարկալի՝ զորս պարտիւր ունի զԱստուծոյ և զտեսարանին՝ զոր ներկայացուցանէ մեզ բնութիւնն, մինչ կամիմք ընթեռնուլ անդ զոր ինչ ուսուցանէ մեզ •

Պարզմանեաց 'ի գաղղիական Մարիամ Զերմակեան, աշակերտուհի Հոփսիմեան վարժարանին Զմիւռնիոյ •

կը յուղարկուին 'ի Շուէզ, որոնք Հասկէստանի արշաւանքը կը վերաբերին • Բիւթանական պիտի իմանամք թէ Թէնթորոս կայսրը՝ անդղիական զօրքանակին յառաջանալով լսելով ինչ ընթացք պիտի բռնէ • Այսպէս փափաքելի է, որ եւրոպայի բանտարկեալներուն սիրով ազատութիւն տալով, հոգ տանի մարդասիրարար արդեւուլ արիւնահեղութիւնը • որուն անխու պատճառը պիտի ըլլայ •

Սինչեւ հոռուական խնդիրը ո՛ր և է կերպիւ լուծուելու վերայ է, տարակոյս չունիմք թէ իւրաքանչիւրը յօժարամտութեամբ պիտի ընթեռնուէ հետեւեալ տեղեկութիւնները, զորս զաղղիներէն լրացիրներէ թարգմանեցին •

Հոռուական փաթիլ տէրութիւնը այսօրուան օրս ընդամենը 700 հազար հոգիի չափ բնակիչ ունի • որ բաժնուած են հինգ նահանգաց մէջ • Այս նահանգներն են նախ Հոռու՝ ուր ամենէն շատ բնակիչ կը գտնուի • այսինքն 327,000 հոգի, Կորոզինոն՝ որ 155,000 բնակիչ ունի • Վիթերպէ և Վիլիթեր նահանգները և Զիլիթա-Վիթիա նահանգը, որուն ժողովուրդը ամենէն սակաւաթիւն է, այսինքն 21,000 հոգի • Վահանայապետական վիճակաց մակերեսովը՝ ընդամենը 11,000 քառակուսի հազարամթ թր է •

ՆԿԱՅԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԶԱՆԻ ԱՂԵՔԱՆԻՐ ԿԱՅՍԵՐ ՈՐ Ի ԲԵՒԵՐՔՐՈՒՐԿ(1)

Ի մէջ հրապարակի կայսերական ձեռնարկի պատճառն և կիտաբոյրակ տան զշտալի շտաբի (տեսնական անդի զինուորական կառավարութեան) կանգնեցուցաւ է Ալեքսանդր կայսեր արձանը • որ բաղկանայ յամբողջ հատարար (կրանիթ) սեւանէ • Նոյնպէս 'ի վերայ հատարար պատուանդանի զարդարեալ սոկիպղնձեայ խորտաքանդակաւ • Ի կողմանէ պաշտօնն տրամադրեալ կայսր Ալիսանդրի Առաջնոյ երախագէտ Ռուսաստանն •

Ի գաղաթան արձանի տակ պղնձեայ (պրոնզ) խաչ • հրեշտակն ձախոյ ձեռամբ ունելով զխաչն և աջոյ ձեռամբ զուրանէ զերկինս • Բարձրութիւն ամբողջ արձանին է աւելի քան զկաթուն և վեց կանգուն, իսկ լոկ սեան բարձրութիւնն երեսուն և վեց կանգուն է •

Արձանս այս կանգնեցուցաւ 30 Օգոստոսի 1852, ուրոյ ճարտարապետն էր երեւելի տը Մոնթիբան •

ԱՅԿԱՅԻՆ

Արշալոսայ նախընթաց թուով սիրայորդոր համառօտ յօգուած մի հրատարակած եմք 'ի մասին կառուածական վէճին, որ կը յուղղուի Եղիպտոսի Հայ բնակչաց ու Երուսաղէմի սրբազան Աթորիւրքին մէջ • Երբ որեւից կրնա կողմունքը՝ որ փոխադարձ զիջողութեամբ բարեկամարար վախճան տան այս գործոյն • Սակայն ցաւօք սրտի կը տեսնեմք որ Կ. Պոլսոյ ազգային լրագիրներէն ոմանք, փոխանակ յեղաշարսիրութիւն և 'ի միտքանութիւն հրաւիրելու զյիշեալ հակառակորդ կողմունքը, որոնք հոգեւոր Հայր և հոգեւոր որդիք են, անխոհեմաբար կաշխատին ընտանի վէճը ևս առաւել ծանրացնել, զրգուել մեծ խռովութիւն մի հանել, որուն հետեւութիւնը կրնայ շատ փաստակար ըլլալ ընդհանուր Աղիւն, և մանաւանդ Ս. Երուսաղէմ մայր արժանայարգ Սիւրբանութեանը • որուն համար՝ ըստ մեր կարծեաց, ամենէն մեծագին կառուածը՝ իւր հոգեւոր հօտին համակրական սիրոյն հաստատուն մնալն է • որուն նիւթական և բարոյական եկամուտը՝ քանի մի կառուածոց եկամուտէն անշուշտ նախաձեռն կը համարուի •

Արցալիմք նաեւ մեծապէս, որ այս ազգային ձախորդ գործոյն առթիւ Կ. Պոլսոյ Հայ լրագիրներէն ոմանք անխոհեմ ու անարժան կերպիւ կը բամբասեն ու կը պախարակեն Աղեքսանդրիոյ մեծապատիւ Գալուսեան եղբարքը՝ որ իրենց ազգասիրական և ուսումնասիրական գովելի աշխատութիւններով երեւելի հանդիսացած են Եղիպտոսի մէջ, մանաւանդ Գալուսեան մեծաշուք Թադեոս աղան, վսեմ Կոստան փաշային գործակաւարը • որուն անխոնջ ջանից արդիւնքն են Աղեքսանդրիոյ Պոլսոս-Պէյ •

(1) Ըստ խնդրոյ բանասեր Հայ ճամնապարհորդի միոյ 'ի լոյս քննայնք գայս նկարագրութիւն Թ. Խ •

եան ազգային վարժարանին բարեկարգութիւնը և յառաջադիմութիւնը, նմանապէս եկեղեցւոյն պայծառութիւնը և անոր եկամտից աճումը • Այս մեծարգոյ պատուական անձը վշտացնելու (եթէ Հայ լրագիրներէն ոմանք այդ կարողութիւնը ունին), միւր թէ վսեմափայլ Կոստան փաշան՝ մեր ազգային բարեբարը վշտացնել չէ՞, որ իւր կատարեալ վստահութեամբ և իւր բարձր համարումով կը պատուէր զնա, և անոր ձեռքը կը տնօրինէ իւր վեհանաւ կան ազգային բարեգործութիւնը • Այս, Օմիւսնայի Գալուսեան մեծաշուք Թադեոս աղան ինչպէս մօզը շատ առիթներու մէջ ազգային անունը կը փառաւորուի Եղիպտոսի մէջ • և առանց հեռու երթալու՝ կրնամք յառաջ բերել մեծահանգէս ընդունելութիւնը՝ որ անոր միջնորդութեամբ կը աւանդուի տէր Եղիպտոսի Ս. Պատրիարքին 'ի կողմանէ եղիպտական կառավարութեան, նմանապէս աղեքսանդրեան հիւրասիրութիւնը՝ զոր 'ի Սրբաղեւնութիւնը ընկալաւ 'ի տունն մեծաշուք Թադեոս աղան • Այս երեւելի անձին եղիպտական կառավարութեան առջև ևս մեծ յարգ, համարում և աղեքսանդրեան ունենալը կը վկայէ Կ. Պոլսոյ հայերէն հանգէս մի, երբ յառաջ կը բերէ թէ կրնայ աքսորել ու բանտարկել տալ և յուսահատ վիճակի մը մէջ ձգել իրեն հակառակ կեցող անձինքը • բայց մեզ ընդհանրապէս կը սեմք թէ մեծապա • Թադեոս աղան՝ կառավարութեան առջև ունեցած իւր ազդեցութեամբ շատ անգամ ազատեալ է և կազմաւոր միշտ ազգային խղճալիները յաքսորէ, 'ի բանտէ և 'ի յուսահատ ազդեցութենէ, որչափ որ կարելի է •

Ի վախճանի արժան կը համարեմք յիշել անտանոր, թէ Հայ լրագիրք ոմանք, 'ի իրից շարժեալ, անհիմն ամբաստանութիւններ և զրպարտութիւններ կը հրատարակեն երբեմն իրենց կրթութիւնը մէջ այս կամ այն պատուաւոր անձի ու անձանց դէմ • որոնք շատ անգամ ամենեւին կարեւորութիւն չտալով նոյն հրատարակութեանց կամ արհամարհելով զանոնք՝ պատասխանոյ արժանի չեն համարին • Այս պիտի առնիք մէջ կը տեսնեմք որ յիշեալ լրագիրները այս լուրերը իրենց յաղթանակ կը կարծեն և կը զուգուին, այսինքն ճշմարիտ արհամարհանք մըն է 'ի կողմանէ այն պատուաւոր անձանց, որոց պատիւը և համարումը շատ բարձր ըլլալով՝ լրագրաց ոմանց անխու յարձակումները չեն կրնար հասնիլ անոնց •

Արգ վերջիշեալ կառուածական խնդրոյն դառնալով՝ կը հրաւիրեմք եղբարքար ազգային լրագիրները որ մեզի հետ ջանադիր ու յորդոր լինին երկու հակառակորդ կողմանցը, որպէսզի փոխադարձ զիջողութեամբ բարեկամարար վերջացնեն այս ընտանի վէճը և հաշտուին իրարու հետ՝ հոգեւոր Հայրը իւր որդեւոր ճակատը համբուրելով հայրական սիրով, և հոգեւոր որդիք իրենց հօրը սուրբ Աջը համբուրելով որդիական հնազանդութեամբ •

Վերջեմք թէ ամենա տէր Եղիպտոսի Ս. Պատրիարքը կը պատրաստուի եղբր վերադառնալ իւր աթոռը 'ի սուրբ Երուսաղէմ • Սիրելի է մեզ հաւատալ թէ 'ի իրեն բարձր Սրբաղեւնութիւնը իւր հոգեւոր հօտին սիրտը շահելով և իւր հայրական սուրբ օրհնութիւնները տալով անոր՝ պիտի վերադառնայ •

Կահիրէն արժանահաւատ անձէ մի առ մեզ գրուած նամակ մի կը հաստատէ մեզ, թէ Եղիպտոսի բարձրապատիւ փոխարքայն արժան համարեալ է որ վիճաբանութեան ներքեւ դանդաղ կառուածոց եկամուտը՝ ինչպէս ասկէջ 25-30 տարի յառաջ, նոյնպէս և յետ այսօրին շարունակուի միշտ նուիրուելու 'ի պէսս Հայոց ազգային զարոյցաց Եղիպտոսի •

Բարձրապատիւ Խնդրիմք որ՝ իւր երկրին Հայոց նիւթական յառաջադիմութեանը համար որչափ որ մարդասիրական խնամք ունի նոյնչափ ևս անոնց մտաւորական ու բարոյական զարգացմանը վերայ հոգ կը տանի վեհանաւարար ու իմաստուն հեռաւտեսութեամբ մի, բարձրապա • Խնդրելով, կը սեմք, բարեհաճեալ է իւր այս տնօրէնութիւնը իմացնելու վսեմաշուք Արամ-Պէյին, միանգամայն հրաման տուել է անոր, որ զրէ 'ի Կ. Պոլսի առ ամենա տէր Պոլսոս Ս. Պատրիարքն, որպէսզի զգերա • Տ. Սրբապ եպիսկոպոսը շուտով յուղարկել տայ յԵղիպտոս • ուր քուէից մեծազոյն մատամբ Առաջնորդը նստուելու մեր նախընթաց թուով ծանուցած եմք •

Վսեմաշուք Երամ-Պէյը՝ որ փոխարքային առաջին թարգմանն է և շնորհ դատած է անոր առջև, փութացեր է Կորին Բարձրութեան այս հրամանը անմիջապէս կատարելու և նամակը՝ որ անցեալամսոյ 3-ին յուղարկուեր է 'ի Կ. Պօլիս, արդէն Կորին Սրբազնութեան ձեռքը հասած պիտի ըլլայ :

Կորսպիդանի Սրբապ եպիսկոպոսին՝ Զդիպտոսի Առաջնորդ ընտրուելու բարեյաջողապալայի մի հաստատուն յոյս կուտայ Եպիսկոպոսական համար, վասն զի այս հոգեւոր հովուին ազգասիրական առաքինութիւններէն և խոհեմութիւններէն 'ի դատ, իւր կենցաղագէտ խօսքերովը սիրելի եղած է փոխարքային, որ անդամի երեք ժամու չափ բարեհաճեր է, կրտսեր, խօսակցելու անոր հետ : Ասկէց յայտնի կըլլայ, թէ պարտաւոր Սրբապ եպիսկոպոսը ուրիշ անդամ Եղիպտոս գտած է, և Եղիպտոսայք ու փոխարքայն քաջ կը ծանախեն զինքը :

Հալէպի վիճակին Առաջնորդ գերա Տիգրանեան Սկիւթի վարդապետը Իզմիրէն Հալէպ երթալու ժամանակը՝ հարկաւ Ղըքսանդրիա հանդիպելով, երկու շաբաթի չափ մնացեր է Եղիպտոս, ուր յաջորդէ 324 Ֆրանք Ալեքսանդրիայէն և 40 Ֆրանք Վահիդէն ժողովելու 'ի նպատակով Եղիպտոսի ազգային դպրոցաց, բայց յայտնաբերուեալ մշտնջենաւոր օգնութեան ազգասիրական խոստումներ ընդունելու է մեծաշուք հայկազուն անձէ մը վասն յիշեալ դպրոցաց : Այս ազգային բարեբարութեան վրայօք՝ պիտի չուշանամք մանրամասն ծանօթութիւններ տալու մեր ընթերցողաց :

Հագուստի կապուստի տարապալման ծախքը՝ ինչպէս նաև իրարու այցելութեան երթալու առթիւ եղած չափազանց մեծարանքը, վերջապէս մեր է անեղի շուշուրութիւնը մեծութիւն մը կը համարուի, որ ազգային դերձաստանաց բարեկեցութիւնը և խաղաղութիւնը կը վրդովէ : մանաւանդ առևտրական սաստիկ ձախորդութեան ժամանակ, որպիսի է ներկա ժամանակս : Թէպէտև անասական խնայողութիւնը (իբրժան) գովելի առաքինութիւն մըն է, զոր ընտանեաց տէր անձինքը պէտք է որ 'ի զործ գնեն միշտ, սակայն առևտրական ձախորդութեան ժամանակ անհրաժեշտ պարագայ մըն է, որպէսզի աղքատութիւնը և իւր վշտալի հետևանքը չձանրանան մեր ու մեր դաւախաց վերայ :

Այսպիսի ծանր խորհրդածութիւններէ շարժեալ Իզմիրի պատուաւոր ու կոհեմազգայինները՝ համաձայնութեամբ ազգիս երեւելաց առաջարկեցին ազգային (նազական) մեծարդոյ խորհրդոյն : որպէսզի անտեսական խնայողութեան վերաբերեալ տնօրէնութիւններ հաստատէ յոգուտ Հայ հասարակութեան քաղաքիս, խոստանալով թէ պատրաստ են յոժարամտութեամբ 'ի զործ գնել նոյն խնայողական ազգօգուտ տնօրէնութիւնները : Հետևաբար ամսոյս 3-ին կիրակի օրը սուրբ Ստեփանոս եկեղեցւոյն մէջ յետագայ խնայողական յորդորը և կարգադրութիւնը կարգադրուեցաւ, որուն պիտի հետևին ուրիշ այս օրինակ կարգադրութիւններ :

Քանի մը տարիէ ի վեր շուկայի առևտրական ձախորդութիւնները յայտնի են ամենուն թէ որչափ ֆլուսներ յառաջ բերած են, որչափ անձեր զործէ դադարած, քանի արհեստաւորք շուկայի մէջ շարժում չըլլալուն անկարող եղած են իրենց արհեստը բանելու : զգաց ամեն մարդ թէ որչափ դժուարացան ապրուստները, քանի քանի անձինք գնէն օրապահիկին հոգալու համար ստիպուած են նոյն իսկ արհեստներն բողբոջել թողուլ և ուրիշ զործ և աշխատութիւն փնտռել : Տնական երջանկութիւնը և խաղաղութիւնը ի հարկէ շուկայի դրոժոց յաջողութեանն և շարժումէն կախումունին : երբ նոյն յաջողութիւնը կը պակսի և չի բնար համապատասխանել տնական ծախուց, խոհեմութիւնը ինչ կը պարտաւորէ ընել մարդուն, հաբկա մտածել և խնայողութեան գիմը, որնոր միջոցն ընտանեաց երջանկութիւնը կանգուն կը պահէ, այն միայն ձախորդութեան կրնայ պատուար ըլլալ : խնայողութիւնը՝ որ լուսաւորեալ և քաղաքակրթեալ ազգաց մէջ ի զործ դրուելով՝ կարող եղած չէ ընտանեաց խաղաղութիւնը վրդովելու : Ահա ասիկա սոյն վերջին տարիներու մէջ եղած ձախորդութիւնները հարկադրեցին մեր ազգայիններէն շատերը՝ չափ գնել աւելորդ

ծախքերու և ջանկարի խնայողութիւնը ազգիս մէջ մտցընել : Անոնց խոհեմ առաջարկութիւնը պարտաւորեց ազգային երեւելներէն շատերը՝ նոյն իսկ ազգային քաղաքական ժողովը համոզեց որ խնայողութեան յատուկ յատակադիմներ պատրաստուելով՝ ազգիս մէջէն աւելորդ ծախքերը արտաքսեն և չափ ու սահման գնեն ծախուց : սոյն օրինաւոր առաջարկութեան վրայ անկարելի էր որ թէ՛ ազգային մեծամեծներու և թէ՛ քաղաքական ժողովը ուշադրութիւնը չհրաւիրուէր : այս սոյն խնայողութեան քաղաքական օրինաւոր ճանաչուելով՝ համոզեց զամենք միմեան ոչ բռնութեամբ, այլ կամօք միմեան շատերու բարի օրինակ ընծայելու և այն՝ միայն յոգուտ ազգին և ի խաղաղութիւն ազգային ընտանեաց, որոց շատերուն վիճակը յայտնի է : Աւելորդ ծախսերը և շուշուրութիւնը մեր ազգին մէջ ալ մնաւ ունենալէն ի վեր ծանր ծախուց դուռ բացուած և ընտանեաց խաղաղութիւնը վրդոված է : ուստի ինչպէս ըսինք՝ ճշմարիտ ազգասիրութեան ոգի կրող երեւելներն ալ խնայողութեան մասին վերաբերեալ ըլլալիք որոշմանց ամենքն ալ համաձայն և համափա պահուեցան : ուստի նախապէս որոշուեցաւ որ այսօր ամենաարեւոյ տօնախմբութեան առթիւ իրար շնորհակալութիւն երթեկոծութիւնը դադարեցած համարուի և երբեք անուշեղէնի մեծարանք չըլլայ մեր ինչ պարագաներու մէջ, արդէն կը յիշէ բարեպաշտ հասարակութիւնը որ քանի մը տարի յառաջ ալ սոյն արդիւնքը ազգովին եղած էր, բայց դժբաղդաբար երկար յարատեւութիւն չունեցաւ : անշուշտ խնայողութեան օգտակարութիւնը դիտող ալ մեն ազգայինք սոյն ազգովին եղած համաձայն որոշումը հաճութեամբ պիտի յարգեն (և այսպիսի տօնական օրերու մէջ իրար շնորհակալութիւն երթեկոծութիւնը բողբոջելն, բառնալով՝ միմայն բարեկամական պարզ և տնջուք այցելութիւն մի բաւական համարուի), սրբազան պարագայ է ամենուն արդարեւ սոյն համաձայն որոշումը յարգել՝ եթէ կուզեն խնայողութեան բարի օրինակ մի տալու : եթէ կըցանկան որ աւելորդ ծախքերը արտաքսուին ազգիս : Թէ՛ հարսանեաց և թէ՛ ուրիշ բաներու համար ալ մասնաւոր ժողովքով մասնաւոր որոշումներ պիտի ըլլան, անոնք ալ շարժուտ մէջ խորհրդով պիտի տնօրինուին և եկող կիրակիէ բարեպաշտ հասարակութեան մի առ մի պիտի ծանուցուին :

Ուրախ սրտիւ կը տեսնեմք թէ Հայոց ազգին գեղեցիկ սեռը ուսումնասիրութեան մէջ կը յառաջադիմէ օրըստօրէ : որ մեծ ու միւլթարական ակնկալութիւն մըն է ազգին ապագային համար : Այս յառաջադիմութեան պտուղները Կ. Պօլսոյ Ե. Իզմիրի մէջ անպակաս կը տեսնեմք, ուր հայկազուն ազնիւ օրիորդք ու մանր հոգ տարին և կը տանին բարոյական օգտակար պատմութիւններ և յօգուածներ թարգմանելու 'ի դաղդիականէ, որոնք ապագութեամբ 'ի լոյս ընծայուեցան : որոց մէջ երեւել կը հանդիսանայ Արշակ-սոյ ներկայ թուոյս Բանասիրականին մէջ հրատարակուած գրաբար պատմական յօդուածը : որ ոչ սակաւ պատիւ կը ընէ իւր թարգմանչին՝ Շիրմակեան Սարգիս օրիորդին, և միանգամայն ապացոյց մըն է քաղաքիս Հոնիփսմանց վարժարանին յառաջադիմութեանը :

Հաճութեամբ սրտի կը լսեմք նաև թէ Ռուսաստանի մէջ ևս մեր համազգի օրիորդները գովելի ջանքիւ կաշխատին իրենց մատուցական կարողութիւնները զանազան ուսումնեքով մշակելու և օգտակար թարգմանութիւններ ընելու 'ի պէտք կը թուի թեան ազգային մանկանց :

Այսպիսի թարգմանութիւններէն մէկն է Գերմանական ազգային առաջին անուամբ փոքրիկ գրքիկը, որ այս օրերս ձեռքերնիս անցաւ : Այս աշխատանքութիւնը՝ զոր արժանայաբար կը տէր Գրիգորեանց ուսումնական օրիորդը դաղդիարէնէ հայերէն աշխարհաբար լեզուի թարգմաններ է Բեդէրդուրի մէջ՝ ուր և 'ի լոյս ընծայուած է, այս աշխատանքութիւնը կը տեսնեմք բարոյական և խրատական առաքինք կը պարունակէ, որոնք օգտակար են տղայոց բարեկրթութեանը համար :

Յետագայ յօդուածը կալկաթայէն Սեպտեմբերի 30-ին յուղարկուած է մեզ 'ի հրատարակութիւն :

### ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ

Յետ նստեց գերապատիւ սրբազան Եսայայ յաթու պատրիարքութեան սրբոյն Սաղմսայ, զհամբաւ զանազան բարեկարգութեան ազգային օգուտից՝ բաղմարդին Արշաղոյսն Արարեսեան աւետաւոր 'ի լեկիս հեռաւոր ազգայնոցն 'ի յոյս, 'ի հրճուանս և 'ի խնդութիւն, թէ Աթուք մեր և զլիաւորք եկեղեցւոյս չեն խաղաղ վերջոտնեալ, որոց մին կը և ձեռնարկն դատակարգութեան ցանկից հնոց կտակարանի : որ կարի պիտանի է՝ և եկեղեցւոյն հոգւոյ ըզմանօք կարօտաւոր՝ օր մի առաջ ունել փախաբի : Յետ անցանկեց բուական ժամանակի շտեմալ յանկեան ուրուք լրագրոյ, թէ որ յղաչեալ էր ծնաւ անթերի կերպարանօք, թէ քառասնօրեայ դպրոցութեամբ անկերպարան վիժեալ ընդ եղջերուաւ քաղա դասեցաւ 'ի ցաւ լրողաց : քանզի որպէս մերն, այնպէս հաւատամբ թէ աչք համօրէն իրաւական ազգաւորաց յուսով մեծաւ 'ի նա հային :

Հետ հաւանական է, թէ յետ լրութեան թերեւս պատճառաւ ծախուց տապաքութեան յետ մնացեալ և թէ աթուք սրբոյն Յակոբայ անձեռնահաս ընձեռման ծախուցն տապաքութեան : Արդ եթէ իրօք այսպէս, մեր պատիւ համարիմք խոնարհաբար ծանուցանելն սրբազան Աթուակոյլին և սրբազումար երկաւոր միաբանից նորա, թէ 'ի բաշխից անտի կտակաւ 10,000 Լուրոյ(1) հանգուցեալ պարոն Գեորգայ Մանուկեան Բթաւոյ եղեալ Չուղայեցոյ, որ աստ ընդ կառավարութեամբ ընդհանուր մատակարարին օրինաց, կտակաց և հրիտակաց որոց և այլեաց, յընթացս երկար ամաց բարդեալ վախիւն անցեալ քան զգրամագրուին (անշարժ) իբրեւ երեքտասան հազար Լուրմանոյ ուսից փոյ ժառանգաւոր է այժմ աթուք Երուսաղէմի, և զտանեցոյ է զայն՝ յորժամ օրինօք կոչուան արապէս : Թո՛ղ լիցի մասն այսր հրիտակի 'ի վճար տապաքութեան աշխատասիրեալ ցանկին սուրբ գրոց : զի եթէ ոչ յանուն և 'ի յիշատակ առատանուէր բարեպաշտարոն Չուղայեցոյ, կամ եթէ ոչ 'ի քաջութեան թիւն ապաւանեաց հետեւողաց օրինակին, զո՛նէ 'ի վառս և 'ի պարծանս (եթէ ոչ 'ի միւլթարութեան) Սիւնի սրբոյ եղիցի : յոր հաւատացեալն յուսոյ և ապաւանի հոգեւոր և մարմնաւոր միւլթարութեամբ : Թո՛ղ և զայն դուամբ որ հաւաքեալ գտանի 'ի հոշիւ եկեղեցւոյ քաղաքիս վասն սրբոյ Աթուքն Երուսաղէմի :

Արդարեւ ոչ սակաւ զարմանալի և այս թէ չի՞մ յիշեալ աթուքն ցայս վայր իսկ անհոգ մնացեալ 'ի պոհանջմանէ իրաւանցն : Թերեւս չունի տեղեկութիւն զգրամագրն աստի (որ անհնարեանց է սակի), կամ թէ ոչ զիտէ զընդհատեալ վճիռ օրինացն տեղականի, թէ ո՛ր և ինչ պահանջ երկարեալ քան զպայմանեալ ժամանակ իւր, հատանի յիրաւանց ժառանգաւորին և դառնայ 'ի դանձարան հասարակաց : ուստի և որ ունիցի ապահով լսելոյ՝ լսելոյ և եթէ իրական կամ նիւթական բարձր առ այս, լիցի և մեղ մասն իբր պարզ և անհատի :

Յանկալի է յոյժ ազգայնոցս աստի լսել թէ յետ գերապատիւ սրբազան Գեորգայ ազգաչին արքեպիսկոպոսի և առաջնորդին Վարդէմոյ ընդ երկար աշխատանայ և ջանից 'ի դրան Սրբայրին Պարսկոյ, և ստացման դատակարար հրովարտակաց 'ի բաղում զլուսն օգտից հայազգի ժողովրդոց ընդդէմ լիւանաց և խաղախ ման խտրականաց ազգին, արդեօք տեղի կալա՞ն ընդունելութիւն յայլակրօն քաղաքացեաց : և թէ նա հանգք Սարգսառականի վասն ազգայնոցս եղեալ ընտանի և նպատաւոր 'ի յապահովութիւն թէ զմէն կիկոն, զմէն կիկոն, որպէս բաղմիցս պատահեալ վասն մերազնեայ հպատակաց Չուղայոյ՝ այսօր ալոյն գրեալ և 'ի վաղիւ՝ ձախովն ընկեալ : Երջանկանայր դարս վասն ազգիս, անդորրանայ և վիճակ կենաց վիճաբաւ Գեորգայ սրբազնասուրբ կաթողիկոսի, եթէ 'ի համօրէն սահմանագրուլս վիճակի ազգին ունիցէր զԳեորգեանց զօրագրուլս, որպիսի ունիլ ասէ, զվեհասպաւեանս : արդարեւ ըստ անուան մշակ և հոգաբարձ բարի 'ի մարմնաւոր բանաւոր հօտին : բայց յոյսն մեծ իմն է խաղախ հաւատաւորութեան : և եթէ Տէր կամիցի, 'ի քարոնց յարուցանելոց է մեղ զաւակս Արքահամու :

Տէր Յովհաննէս տէր Յովհաննիսեան քահանայն Նիւնահարայ՝ յիշատակեալն 'ի Թիւ 809 Արշաղոյսոյ, ասի աւարտեալ զպաշտօն նուիրակութեան աստի իբրեւ մի հազար ուրովք՝ չոգաւ 'ի Սինկափուր : ուստի նաւել ունէր 'ի Բթաւիս : Տէր չէն պահէ դուռն Սղգիս՝ օրհնելով զժողովրդոյ Հեղկասանայ : որ իրօք տրոց և ողորմածութեան մասին միշտ բարձրագլուս է եղեալ

(1) Միկ ուսուիկ երկու շաբաթ կարծէ : Ծ. Խ.

